

migráció, ugyanis a bevándorló népesség által viselt egyénnevek a svédek számára jellemzően nem szolgálnak információval a névviselő neméről.

5. A kötetet a tanulmányok tárgymutatója zárja (327–328). A tanulmányok szorosan illeszkednek a kötet célkitűzéséhez, amely témájában a mai német nyelvtudományra jellemző módon egy kortárs, társadalmilag erősen meghatározott kérdéskört helyez a névtani vizsgálat középpontjába. Mind az elmélet, mind a módszertan tekintetében jellemző a tanulmányokra a tudományos alaposág, témáikkal, forrásaikkal új perspektíváit nyitják meg a személynevek vizsgálatának. A kötet messzemenően alkalmas az utóbbi időkből jelentkező genderonomasztika területének kijelölésére, és egyben kiindulópontot jelent a témakörre irányuló jövőbeli névtani kutatásokra nézve.

HAUBER KITTI

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3616-7983>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

**BEAUDOIN, SARAH – MARTIN, GABRIEL, Femmes et toponymie.
De l’occultation à la parité [Nők és helynevek. Az elhallgatástól
az egyenlőségig]**

Historielles 1. Éditions du Fleurdelysé, Sherbrooke (Québec), 2019. 125 lap

1. A 2019-ben Québecben megjelent francia nyelvű kiadvány arra vállalkozik, hogy feltárja a Québec helyneveiben előforduló női és férfinevek egymáshoz viszonyított aránytalanságát: jelenleg ugyanis a női nevekből eredő helynevek aránya a személynévi eredetű helyneveken belül mindössze 10%. A kötet tartalmaz továbbá egy olyan javaslatot, hogy az újonnan elnevezendő közterületeknek (utcáknak, városrészeknek, hidaknak stb.) szánt nevek kiválasztásakor kiemelt szerepet kaphasson a nőkről való elnevezés. Az illetékes hatóságok munkájának megkönnyítésére gyakorlati tanácsok, nyelvstratégiai akciótervek is szerepelnek a kötetben, kiegészítve egy olyan adatbankkal, amely különböző szempontok alapján rendszerezi azokat a női neveket, melyekről a szerzők úgy vélik, érdemes volna felvenni őket a majdani helynevek közé, ezzel javítva az arányokat.

2. A kötet külső és belső megjelenésére is nagy gondot fordítottak a szerzők, így címlapjának szimbólumrendszere is fontos üzenetet kíván közvetíteni: a jövőbe tekintő, mutatóujjával utat mutató nőalak Kanada őslakóinak jellegzetes öltözékét viseli. Kezében helynévjelző táblát tart, vonásai az egykori innu indián író, An Antane Kapeshe arcvonásait hordozzák. A nőalak így jelképesen összeköti a múltat a jövővel, az elhallgatásra és feledésre ítélt nők és népek történetét a jelen feladataival, mely a szerzők szerint – többek között – az írónőről elnevezendő közterületek számának növelése volna. A kötet egy új könyvsorozat első darabjaként jelent meg, melynek életre hívásával a nők történelmi szerepének jobb megismertetése, (újra) értelmezése a szerzőpáros fő célja.

A kötet készítői azt is megindokolják, hogy miért térnek el számos helyen a hagyományos francia grammatika alapvető szabályaitól. A francia nyelv egyik sajátossága a hímnem és nőnem megléte, s a szabályrendszer megkívánja, hogy amennyiben csak egy hímnemű is van a nőnemű főnevek között, akkor csakis hímnemű névmással helyettesíthető a teljes rész, illetve amennyiben egy melléknév több különböző nemű főnévre vonatkozik, akkor hímnemű többes számba kell tenni. E kötet ezt a grammatikai szabályt felül kívánja írni azzal, hogy ha a különböző nemű főnevek közül a felsorolás utolsó tagja nőnemű, akkor nőnemű melléknévvel legyen egyeztetendő. Hasonlóképpen, minden olyan esetben, amikor a klasszikus nyelvtan szabályait követve elegendő volna a kollektív hímnemű többes szám használata, mind a hímnemű, mind a nőnemű főnévi változat szerepel a szövegben, ezzel is törekedve a nők láthatóságának fokozására.

3. Kanada tíz tartománya közül a frankofón többségű Québec tartományban körülbelül ötvenezer személynévi eredetű helynév található. Ezek a nagy földrajzi felfedezések korának (pl. *Jacques Cartier*), Új-Franciaország megalapításának (pl. *Marguerite Bourgeoys*) állítanak emléket. Politikusok, diplomaták (pl. *Henri Bourassa*), közéleti személyiségek, írók, művészek (pl. *Gabrielle Roy*) neve szerepel a listán, melyről összefoglaló táblázatokat is közöl a kiadvány, többek között a férfi és női nevek előfordulási arányáról a tíz legnagyobb québeci város helyneveiben. Az ezredfordulótól kezdve, de különösen 2010 után a közfigyelem egyre erősebben irányult a kötet által is tárgyalt kérdésre, különösen a médiában, a közösségi portálokon, és ennek következtében a helyi közigazgatási szervek részéről is fokozódott a téma iránti érdeklődés. Számos civil kezdeményezés indult, szervezetek, mozgalmak születtek; beadványok, cikkek, tanulmányok íródtak a témában.

4. A kötet a bevezető és a záró gondolatok mellett három nagyobb egységből áll: az első a Québec helyneveiben előforduló női és férfinevek aránytalanságainak történetével foglalkozik, amely az előzmények bemutatása mellett a jelen helyzet feltérképezésére vállalkozik, különös tekintettel a kapcsolódó mozgalom Montréal és Sherbrooke városában végzett tevékenységére és annak eredményeire.

Montréal Kanada második legnagyobb városa, mely Québec tartomány közigazgatási központjaként az elmúlt évtizedben sokat tett az aránytalanságok felszámolásáért, a női nevek szerepeltetésének elősegítéséért. 2016-ban tették közzé a város honlapján a Toponym'Elles adatbankot, mely a város alapításának 375. évfordulójára emlékezve 375 olyan női nevet tartalmaz, amely a város már meglévő, de még névtelen, valamint új részeit, intézményeinek, közterületeinek stb. nőkről való elnevezését hivatott elősegíteni. A névjegyzékbe első helyen híres québeci nők nevei kerültek (pl. *Dorimène Roy-Dejardins*, *Marie-Aveline Bengle*), de szerepelnek benne nemzetközi viszonylatban ismert, jelentős személyiségek nevei is (pl. *Virginia Woolf*), valamint Kanada őslakóinak kultúrájához köthető nők nevei (pl. *An Antane Kapesch*, *Kinuaquak Asivak*), illetve olyan női csoportok megnevezései is, melyek a nemzet történetében játszottak kiemelkedő szerepet (pl. *les Mîdinettes* 'varrólányok', ti. az 1937-es montréalai nagy sztrájk fontos szereplői).

Québec gazdasági életében betöltött jelentősége miatt Sherbrooke városát 'a déli kantonok királynője'-ként is szokták emlegetni. A városban uralkodó jelenlegi aránytalanságok bemutatását taglaló alfejezetet ezért e provokatív (általam magyarra fordított) címmel vezetik be a szerzők: A „Déli Kantonok királynője” király lenne? Ebben az alfejezetben a Pépines feminista mozgalom tevékenységéről is képet kapunk, többek között azon,

látványos eredményt eddig nem hozó erőfeszítéseikről, melyek a női nevek helynevekben való arányának növelését tűzték ki célul. Közreadtak egy olyan listát is, amely szerint Sherbrooke egyetemének kampuszán 26 olyan személynévi eredetű helynév szerepel, amely egy-egy jeles személyiségnek állít emléket, s ebből 25 férfinév.

5. A kötet második nagyobb egysége – szabad fordításban – a Mítoszok és szándékos elhallgatások jegyzéke címet viseli. E rész azokat a közkeletű vélekedéseket, előítéleteket sorolja fel és magyarázza meg, illetve cáfolja tételelesen, amelyeket a női nevek helynevekben való arányának növelését, egyenlősítését célul kitűző mozgalommal szemben az utóbbi időben kritikaként fogalmazott meg a közvélemény.

6. A harmadik rész a leghasznosabb és legérdekesebb a névkutatók számára. Itt egy olyan adatbankot találunk, amely a jövőben helynévként adhatónak javasolt női neveket tartalmaz. Különböző csoportosítási szempontokat figyelembe véve további ötleteket is adnak az összeállítók arra nézve, hogy miként bővíthető a névjegyzék. Ezzel elsősorban a helyi hatóságok, közigazgatási döntéshozó szervek munkáját szeretnék megkönnyíteni, illetve bemutatni, hogy mennyi kiaknázatlan lehetőség van még női személynévi eredetű helynevek választására. Az első alfejezet tíz olyan nő életrajzát tartalmazza, akik valaha fontos szerepet játszottak Kanada történetében, mégis kevésbé ismertek a nagyközönség számára, „elhallgatott” a történelmi szerepük. Ilyen például az inuit művész, Kinuajuak Asivak vagy az indián őslakosok egyik vezetője, Mary Two-Axe, valamint a címlapon stilizáltan megjelenített An Antane Kapeshe innu indián író. Az ezt követő oldalak további 135 női nevet tartalmaznak, melyek között 35 olyan is van, amely már szerepel a québeci helynevek között. A lista azonban így tekinthető teljesnek, hiszen az illetékes hatóságok sokszor szívesebben engedélyeznek olyan neveket, melyeket már máshol is adtak korábban. A következő alfejezetben olyan női csoportokat neveznek meg, amelyek fontos történelmi szerepet játszottak Québec vagy a világ történetében. Erre a részletes történelmi magyarázatokkal ellátott listára 15 nevet vettek fel, pl. *les Autrices* ('Szerzőnők'), *les Députées* ('Képviselőnők'), *les Hockeyeuses* ('Jégkorongozó nők'), *les Midinettes* ('Varrólányok') stb. Ezek olyan megnevezések, melyek azért vannak nőnem többes számú alakban, mert kizárólag nőkre vonatkoznak, és a québeci standardban is gyökeret vertek. A részletes lista után 35 további, magyarázat nélküli ötlet következik, pl. *les Avocates* ('Ügyvédnők'), *les Héroïnes* ('Hősnők'), *les Poétesses* ('Költőnők'). A következő alfejezetben szereplő névtípusok alapja a származás helye. A franciában a nőnemet képző szuffixumot adott helynévhez hozzáillesztve kettős szófajú szót kapunk: az onnan származó nőkre vonatkoztathatjuk főnévként is az így kapott, származási helyet kifejező melléknévet, pl. *Estrie* > *Estriens* 'Estrie-ből származó (férfiak)'; *Estrie* > *Estriennes* 'Estrie-ből származók (nők)'. A lista Québec összes régiójának a származás helyére utaló, nőkre vonatkozó megnevezését felsorolja. A következő alfejezet tíz, helynévi eredetű csúfnév női változatát mutatja be. (pl. *Sorcières* 'boszorkányok', ezt az Île d'Orléans-i nőkre mondják). Az utolsó alfejezetben Québec tizenkét őslakos nemzetalkotó népcsoportjának női tagjaira utaló, a québeci standardban elfogadott megnevezése szerepel (pl. *les Inuites*).

7. A kötetet az egyenlőtlenségek ellen küzdő mozgalom 2016-os chartája (*Charte pour une toponymie paritaire*) és a SARAH BEAUDOIN által írt feminista epilógus zárja. Ezt követi a bibliográfia és a szerzők rövid bemutatása, melyből megtudhatjuk, hogy SARAH BEAUDOIN, a szerzőpáros egyik tagja pszichológus, GABRIEL MARTIN pedig informatikus és nyelvész végzettségű.

A kötet fő célja a tudományos ismeretterjesztés mellett a társadalmi hasznosíthatóság, gyakorlati felhasználhatóság, s ez véleményem szerint teljesül is. Éppen emiatt azonban kevésbé a tudományos elvek és kutatói igényesség mentén állították össze, ugyanakkor tartalma egy elmélyültebb és kiterjedtebb tudományos kutatómunka kiindulópontjául is szolgálhat még a jövőben.

SZABÓ T. ANNAMÁRIA ULLA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4343-4920>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

A nyelvföldrajztól a névföldrajzig X. Nevek a nyelvpolitikai küzdőtérben. A 2019. június 8-i révkomáromi névföldrajzi tanácskozás előadásai

Szerkesztő: VÖRÖS FERENC. Savaria University Press, Szombathely, 2019. 196 lap

1. A nyelvföldrajztól a névföldrajzig című konferenciasorozat az elmúlt tíz évben tíz különböző helyszínen adott teret magyarországi és a szomszédos államok területén kutató, névtudománnyal, illetve névföldrajzzal foglalkozó szakemberek eszmecserejének. Szombathely, Győr, Sárvár, Dunaszerdahely, Pozsony, Alsóőr, Sopron, Kolozsvár és Eszék után a 10., jubileumi konferenciára Révkomáromban, a Selye János Egyetem Tanárképző Karán, 2019. június 8-án került sor.

Az előadások szerkesztett és lektorált változatait tartalmazó konferenciakötet tizenegy írást tartalmaz. Ezek két nagyobb témakörhöz kapcsolódnak: az egyik a nyelvi tájkép, a másik pedig a nyelvi ideológiák területe. Mindkét témakör különösen aktuális, összekapcsolódásuk pedig magától értetődő, hiszen a hely-, személy- és intézménynevek nyilvános tereken való megjelenését nagyban befolyásolja az adott állam nyelvpolitikája. Mindezzel kapcsolatban azt is fontos megismerni, hogy a nyelvi és etnikai kisebbségek tagjai mennyire érdekeltek anyanyelvük szabályai szerint is megjelenítettni a nyilvános nyelvhasználati színtereken a fentebb említett névtípusokat. Ezzel kapcsolatban a kötet szerkesztője a következőket írja az előszóban: „A közelmúltbéli pozitív fejlemények ellenére továbbra is akadnak feladatai a téma gyakorlati megvalósulásáért küzdő szakembereknek, hiszen számos problémás, nyitott kérdés vár megoldásra. Ehhez nem elég a többségi társadalom képviselőinek meggyőzése. Arra is szükség van, hogy a nyelvészeken kívül a kisebbségi beszélőközösségek tagjai is magukénak érezzék a szakemberek törekvéseit” (11). Úgy vélem, hogy egyetérthetünk ezzel a bevezető gondolattal, hiszen a kisebbségi beszélőközösségek tagjai sok esetben nem élnek nyelv- és névhasználati jogaikkal.

2. Az első írás szerzője, VÖRÖS FERENC (17–64) a Kárpát-medence Magyarországgal határos magyarlakta régióinak nyelvpolitikáját tekinti át. A tanulmány első része a név-ideológiák és a névpolitika összefüggéseit elemzi, a második pedig országonként (Ausztria, Horvátország, Románia, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia, Ukrajna) mutatja be a helynevekkel,